

Svi naši tornjevi

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

Magločistač

Svi naši tornjerci

Impressum

IZDAVAČ

Centar lokalne demokratije
Trg cara Jovana Neanda 15
24000 Subotica, Serbia
www.lda-subotica.org
ldasubotica@aldaintranet.org

ZA IZDAVAČA

Stanka Parać Damjanović

AUTOR TEKSTA

Rudolf Weiss

FOTOGRAFIJE

Nemanja Ledenski

DIZAJN

Boris Cupać

Subotica, jul 2022

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

Sadržaj

**SRPSKA PRAVOSLAVNA
CRKVA**

6

**FRANJEVAČKA
CRKVA**

16

**EVANGELISTIČKA
(LUTERANSKA) CRKVA**

28

SINAGOGA

36

**MUHADŽIR
DŽAMIJA**

46

**UTISCI MLADIH
UČESNIKA**

56

Svi naši tornjevi

UVOD

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

SVI NAŠI TORNJIVI predstavlja svojevrsnu avanturu razgledanja Subotice iz perspektive mladih. Zanimljiva pešačka tura koju je osmislila grupa mladih na čelu sa prof. Rudolfom Weissom, istoričarem, otkriva kulturnu raznolikost i bogato versko nasleđe našeg grada.

Ova pešačka tura organizovana je u julu 2022. godine, kao mogućnost da mladi bolje upoznaju sopstveni grad, a brošura koju su sami osmislili ostaje kao svedočanstvo njihovih utisaka i spoznanja o lokalitetima i spomenika kulture pored kojih svakodnevno prolaze. Takođe i kao inspirativan vodič za brojne posetioce i turiste koji obilaze Suboticu.

Svi naši točnjevi

**SRPSKA
PRAVOSLAVNA
CRKVA**

Svi naši tornjerci

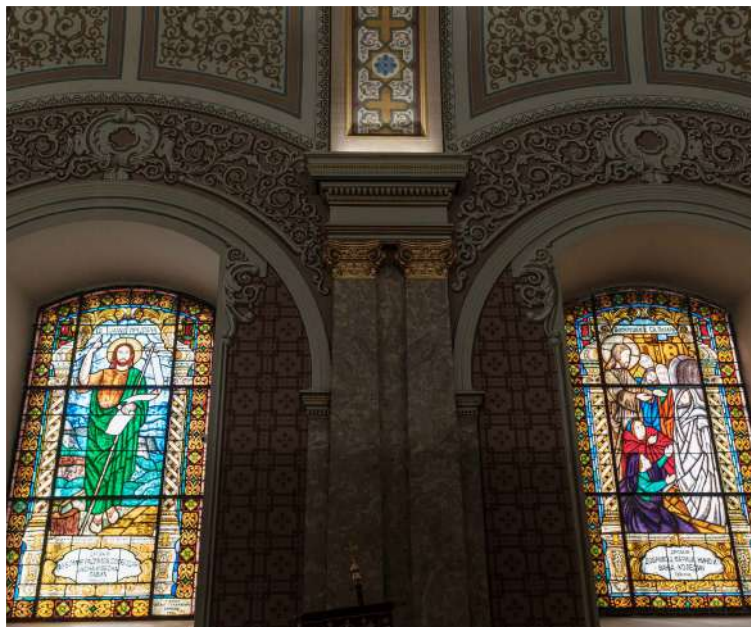
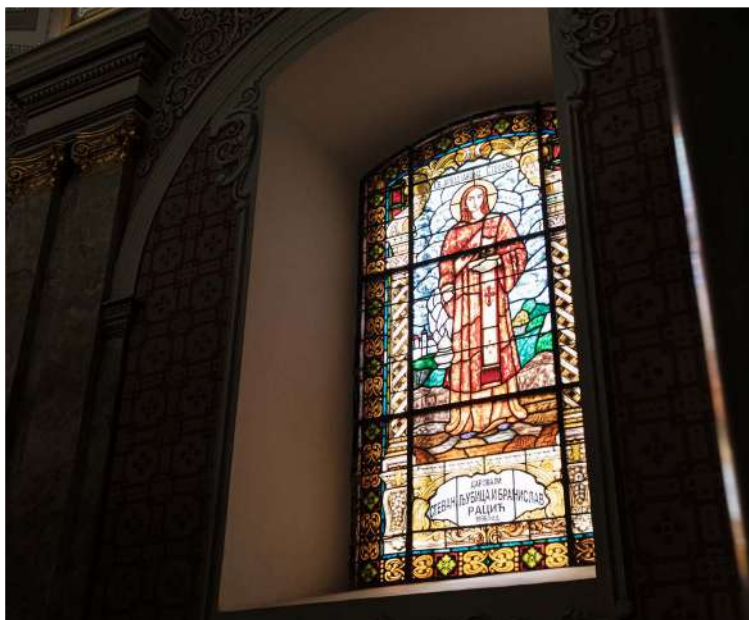
VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

Zgradnja crkve Svetog Vaznesenja Gospodnjeg u Subotici je završena 1726. godine. Pripada Eparhiji bačkoj Srpske pravoslavne crkve. U pisanim izvorima iz 1744. godine u jednom protokolu se navodi postojanje stare i nove crkvene zgrade. Stara crkvena zgrada bila je u neposrednoj blizini i takođe posvećena vaznesenju Gospodnjem; bila je ofarbana u plavo sa daščanim krovom i bila je mnogo manja od novoizgrađene crkve.

Tokom renoviranja 1910. godine tehnikom vitraža oslikani su likovi svetitelja na osam prozora crkve. Hram svojim današnjim izgledom predstavlja karakterističan primer neobaroknih crkava. Crkva je jednobrodna građevina. Ulaz je obogaćen sa dva kamena stuba.

Stari ikonostas, oslikan 1766. godine, koji je za vreme velike obnove 1909. godine poklonjen manjoj

Svi naši tornjerci

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

crkvi posvećenoj Svetom Dimitriju, u Aleksandrovu, zamenjen je sadašnjim koji je izrađen 1910. godine. Ikonostas je oslikan pod nadzorom slikara Paje Jovanovića.

Vernici za vreme službe stoje i to tako što na jednoj strani stoje muškarci, a na drugoj žene. Svako može prisustvovati službi bez obzira kojoj veri ili naciji pripada. U Subotici žive sugrađani pravoslavne vere koji su srpske, crnogorske, jermenske, ruske, makedonske i bugarske nacionalnosti, no po rečima đakona Lazara ne vodi se posebno evidencija o nacionalnosti, jer se podrazumeva da je većina vernika srpske nacionalnosti, ali je naglasio da su svi dobrodošli da prisustvuju službi.

U dvorištu crkve nalazi se jedna od najstarijih nadgrobnih ploča pronađenih na teritoriji Subotice. Crkva poseduje izuzetno bogatu biblioteku koju

Svi naši Tornjevi

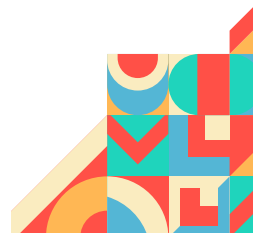
svaki sugrađanin može da koristi. Stari crkveni barjaci, svečana soba sa antikvitetnim nameštajem i crkvenim relikvijama su takođe deo enterijera.

Za učenike u subotičkim školama drži se pravoslavna veronauka. Postoji i radio emisija za pravoslavne vernike. Po broju vernika pravoslavna crkva je druga po brojnosti u Subotici. U Subotici se upravo gradi pravoslavna crkva u Mesnoj zajednici Prozivka, a nedavno je izgrađena pravoslavna crkva na Paliću i na Kelebiji. Druga po starosti crkva je hram Svetog Dimitrija u MZ Aleksandrovo. Dakle, saznali smo da u samom gradu Subotici postoje tri pravoslavna hrama i još ukupno dva u prigradskim naseljima Palić i Kelebija.

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

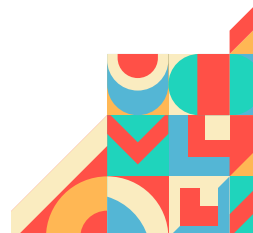
Ekumenska saradnja između istorijskih verskih zajednica se redovno održava uz dobru saradnju sa katoličkom crkvom, islamskom zajednicom i jevrejskom crkvenom opštinom. Zajednički nastupi na okruglim stolovima, konferencijama ili humanitarnim akcijama pridonose razvijanju ekumenizma u Subotici.

Svi naši Törnjevci

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

Svi naši totnjevi

FRANJEVAČKA
CRKVA

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

Svi naši tornjevi

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

Franjevački samostan i crkva Svetog Mihovila nalaze se u centru grada na Franjevačkom trgu. Ove 2022. godine Franjevački samostan i crkva Svetog Mihovila obeležavaju 305 godina prisustva franjevacu u Subotici.

Posle oslobođenja od Osmanlijskog carstva, krajem 17. veka, u Suboticu dolaze franjevci iz segedinskog samostana. Tako je samostan nastao kao filijala segedinskog, ali ubrzo postaje centar obnove građanskog i verskog života. Franjevci su se nastanili u najstarijoj kući u gradu, smeštenoj u centru Subotice.

U samostanu je organizovana prva škola, 1747. godine kao gramatička škola, sa učenicima koji su se obrazovali da rade u lokalnoj administraciji ili za sveštenečki poziv. Kasnije su se razredi razvijali i 1862. godine iz franjevačkog samosta

Svi naši Torņjevi

na se izdvojila gimanzija. U trpezariji samostana odigrana je i prva pozorišna predstava u Subotici polovinom 18. veka. To su bili začeci i pozorišnog života u Subotici. Kada je Subotica 1779. godine proglašena slobodnim kraljevskim gradom, svečana liturgija zahvalnica služena je u franjevačkoj crkvi.

U samostanu postoji umetnička zbirka od 35 portreta franjevačkih svetaca koje je sredinom 18. veka oslikao slikar Matijas Haniš.

Franjevački samostan poznat je i po svojoj biblioteci u kojoj je više od dvanaest hiljada knjiga. Prema odrebama franjevačkog reda, 1593. godine doneta je uredba po kojoj svaki samostan mora da ima svoju biblioteku za potrebe obrazovanja svojih članova. Biblioteka poseduje jednu inkunabulu, knjigu stariju od 500 godina,

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

ima i petnaestak naslova iz 16. veka i veći broj knjiga iz 17. veka. U biblioteci se čuva i zbirka starih fotografija Subotice, kao i zbirka pečata. Jedan od pečata potiče čak iz 1723. godine.

Pored samostana se nalazi crkva Svetog Mihovila koja je posvećena 1736. godine. Crkva je posebna i po tome što se pored glavnog oltara nalazi još šest oltara. Crkva sa dva zvonika je obnovljena 1907. godine. Prvi zvonik sa desne strane od ulaza izgrađen je na temeljima kule stare subotičke tvrđave iz srednjeg veka. Mise se održavaju na hrvatskom i mađarskom jeziku.

Gvardijan Franjevačke crkve posebno ističe: „U kontaktu sam sa svim tradicionalnim verskim zajednicama u gradu. Nastojimo da živimo kao dobre komšije, pokrećemo javne inicijative i želimo ljudima primerom pokazati da živimo zajedno i

Svi naši tornjerci

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

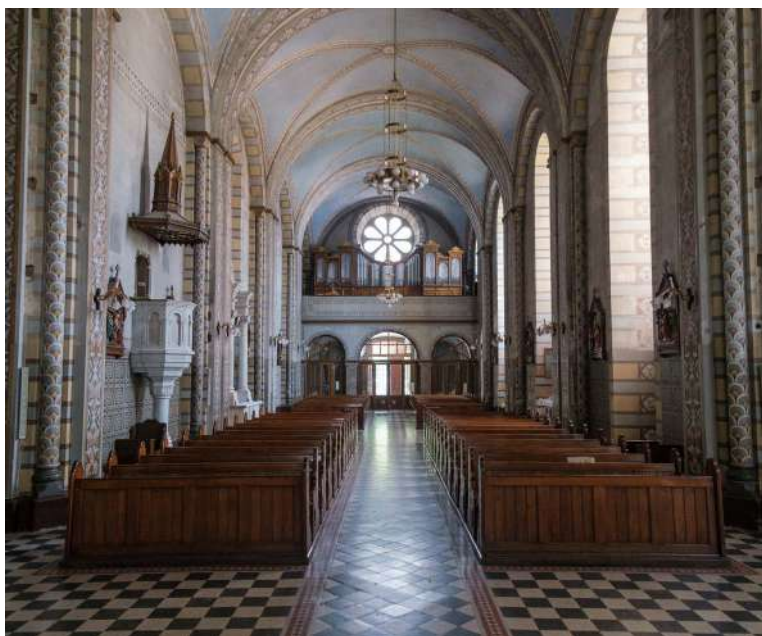
da je to poruka za sve.“ Rimokatolička zajednica aktivno učestvuje na organizovanju tribina „Bog i Avramova deca“ gde predstavnici pravoslavne i rimokatoličke crkve, Islamske zajednice i Jevrejske opštine vode dijalog na teme poput „Jedinstvo u različitosti“.

I vernici i ateisti u Subotici bi se sigurno složili da upravo „jedinstvo u različitosti“ oslikava pravu sliku Subotice u pogledu međuveruskog i međunacionalnog dijaloga u našoj sredini. To jedinstvo na pravi način neguju i predstavnici spomenutih verskih zajednica vodeći dijalog i družeći se, te javno dajući primer zajedništva na ovim prostorima.

Svi naši tornjerci

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

Svi naši totnjevi

EVANGELISTIČKA
(LUTERANSKA)
CRKVA

Svi naši tornjerci

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

Protestanti su četvrta najveća verska grupa u Srbiji, a u Suboticu su stigli još u 18. veku. Trg reformacije se nalazi ispred Evangeličke crkve u ulici Braće Radić u Subotici sa tri biste koje su tu postavljene na Dan reformacije 31. oktobra 2007. godine. Jedinstven je primer na prostoru bivše Jugoslavije da na jednom trgu budu biste crkvenih reformatora Martina Luter a i Žana Kalvina. Treća je na ovom trgu bista Ivana Ivanjija, istaknutog istoričara grada Subotice koji je bio i ugledan član luteranske zajednice u Subotici.

Martin Luter je u 16. veku pokrenuo protestantizam u Nemačkoj. Nije priznao papi status božjeg namesnika na zemlji i ukinuo je celibat. U luteranskoj crkvi sveštenici se mogu ženiti i imati decu. Žene su i sveštenice i zauzimaju i najviša mesta u crkvenoj hijerarhiji. U Nemačkoj

Svi naši Torņjevi

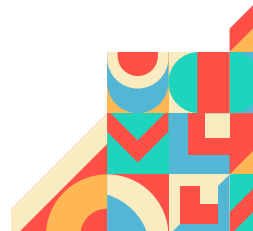
i u skandinavskim zemljama žene su i biskupi. U crkvi muškarci, žene i deca sede zajedno. Protestantizam se iz Nemačke proširio po celom svetu. Danas su pretežno luteranske zemlje Finska, Norveška, Švedska, Danska i pola Nemačke. Anglosaksonske zemlje su takođe pretežno protestanske.

U Subotici su se Luterani aktivno organizovali od 1860. godine. Crkva je izgrađena i osveštana 1900. godine. Zanimljivo je da je nedostajući iznos za završetak crkve donirala supruga nemačkog cara Vilhelma. Druga zanimljivost je da je sveštenik Emil Koroši sam, svojim rukama, malom testerom i svojim alatima izgradio oltar u crkvi. Danas luteranska zajednica u Subotici broji više stotina članova, a crkva u Subotici ima status biskupske crkve i tu je i sedište ove istorijske crkve

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

u Srbiji. Žan Calvin je bio protestantski reformator u Švajcarskoj, koji se razišao sa Luterom i osnovao svoju crkvu. To je danas reformatska crkva ili, nazvana po osnivaču, kalvinistička crkva. U Subotici živi nekoliko hiljada pripadnika ove crkve. Kod njih su i žene sveštenici, a sveštenstvo može zasnivati porodicu. Calvinisti redovno učestvuju u ekumenskim susretima istorijskih hrišćanskih crkvi u Subotici.

Da ekumenizam sa protestantima u Subotici i na delu funkcioniše, najbolje pokazuje period Adventa, kada se četiri nedelje pre Božića svake nedelje upali po jedna sveća na adventskom (božićnom) vencu koji se pravi od jelkinih grana. Godinama predstavnici katoličke, luteranske i reformatske crkve zajedno svake nedelje u drugoj crkvi pale sveće i drže propoved. Najviši

Svi naši tornjerci

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

dostojanstvenici pravoslavne crkve su uvek bili gosti na tim službama i misama. Episkop bački Irinej je više puta bio gost u luteranskoj crkvi u Subotici. Organizuju se i zajedničke ekumenske molitve u januaru mesecu. Ove mise i božje službe se održavaju u reformatskoj, katoličkoj i evangeličkoj (luteranskoj) crkvi.

Luterani u Subotici veronauku drže na crkvenoj parohiji u sali predviđenoj za veronauku i imaju i časove proučavanja Biblije za odrasle.

Važnu ulogu ima i crkvena muzika i pevanje. Martin Luter je govorio da se „onaj ko peva crkvene pesme duplo moli“. U subotičkoj crkvenoj opštini je jedanaest godina delovao hor „Luterova ruža“. Ova verska zajednica ima i svoju radio emisiju na talasima drugog programa Radio Novog Sada.

Svi naši tornjevi

SINAGOGA

Svi naši tornjerci

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

Impozantno i velelepno zdanje u centru grada je nedavno obnovljena subotička Velika sinagoga. Zgrada je dragulj mađarske secesije. Zgradu su projektovali dvojica čuvenih arhitekata Deže Jakab i Marcel Komor iz Budimpešte, koji su projektovali i Gradsku kuću u Subotici. Sinagoga je zajedno sa zgradom Jevrejske opštine izgrađena 1902. godine. Danas je ovaj objekat jedna od važnih turističkih atrakcija u gradu, ali je pre svega i važan verski objekat za jevrejsku zajednicu kao i mesto kulturnih dešavanja i koncerata. Objekat je otvoren za sve zainteresovane posetioce. Zgrada jevrejske opštine ima u svom prizemlju Malu sinagogu, Svečanu salu sa pozorišnom binom i društvenim prostorijama, a na spratu je kancelarija Jevrejske opštine sa više prostorija, među kojima su biblioteka i gostinska soba. Ulaz Opštine je otvoren i prema drvorištu Velike

Svi naši Törnjevci

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

Svi naši Tornjevi

sinagoge, pa sa njom čini jedinstvenu celinu. Pisani izvori ukazuju da u Subotici Jevreji žive od 1775. godine. U toku vekova imali su značajnu ulogu u razvoju industrije, trgovine, arhitekture i zdravstva u Subotici.

U junu 1944. godine subotičke Jevreje je zadesila strašna tragedija. Od 16. juna 1944. fašisti su započeli deportaciju Jevreja u nacističke logore smrti poput Aušvica kao i u mnoge druge koncentracione logore. U holokaustu je stradalo više od 4000 subotičkih Jevreja, a rat i holokaust je preživelo oko 1000 Jevreja iz Subotice. Nakon Drugog svetskog rata mnogi su se iselili u Izrael. Danas u Subotici živi nekoliko stotina sugrađanki i sugrađana jevrejskog porekla. Oni su i danas veoma prisutni u kulturnom i društvenom životu Subotice. Jevrejska opština organizuje Dane jevrejske kulture, tribine, koncerte i izložbe.

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

To je dobra prilika da se Subotičani upoznaju sa bogatim kulturnim nasleđem i istorijom jevrejskog naroda. O subotičkoj Sinagogi stara se posebno formirana fondacija u kojoj učestvuju po tri predstavnika grada, Jevrejske opštine i Mađarskog nacionalnog saveta na koji je preneto upravljanje Sinagogom. Sinagoga je prevashodno verski objekat. U turističkom i kulturološkom smislu grad je taj koji opredeljuje programe. O sinagogi se vodi briga, održava se kako bi bila otvorena za sve, a dešavanja u njoj su vrhunskog kvaliteta zbog digniteta zgrade.

U okviru aktivnog međuveruskog dijaloga u Subotici, čelnici pravoslavne, rimokatoličke, muslimanske i jevrejske verske zajednice u Subotici su u toku poslednjih nekoliko godina održavali mesečne dijaloge i javne tribine. To će nastaviti i u budućnosti dajući dobar primer međuveruskog dijaloga.

Svi naši tornjerci

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

Svi naši tornjevi

MUHADŽIR
DŽAMIJA

Svi naši Törnjevci

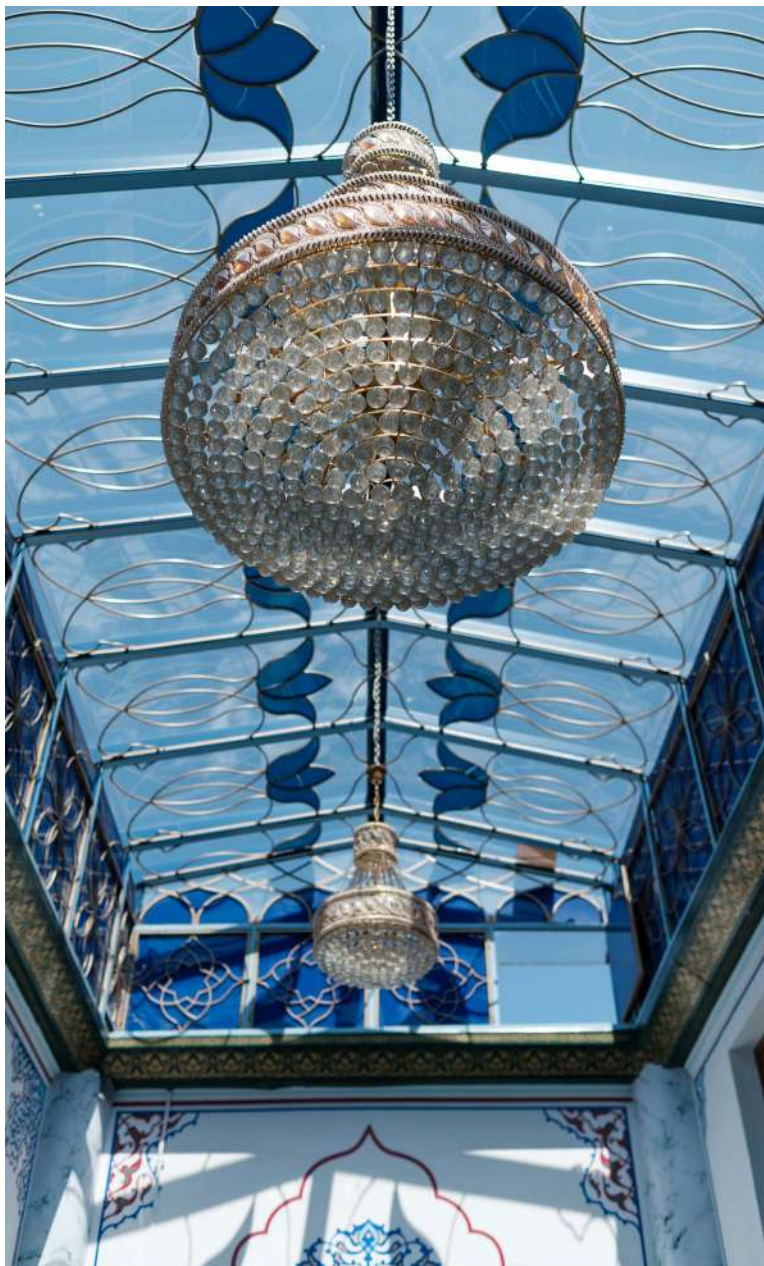
VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

Islamska zajednica postojala je od 1924. do 1948. godine. Godine 1948. godine je konfiskovan molitveni dom i tada je Islamska zajednica prekinula rad. Muslimani u gradu se uprkos tome skupljali po kućama i molili su se Alahu. Rad Islamske zajednice je ponovo obnovljen 1998. godine.

Zahvaljujući donacijama 2008. je izgrađena džamija koju su nazvali Muhadžir što na turskom jeziku znači doseljenik. Subotička džamija prvi islamski verski objekat koji je nakon dva veka izgrađen na putu između Sofije i Budimpešte.

Islamska zajednica u Subotici broji oko 700 domaćinstava, a procenjuje da muslimana u opštini Subotica ima oko devet do deset hiljada. Zajednica ima značajnu humanitarnu delatnost, pa su tako imali i akciju dobrovoljnog davanja krvi,

Svi naši tornjerci

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

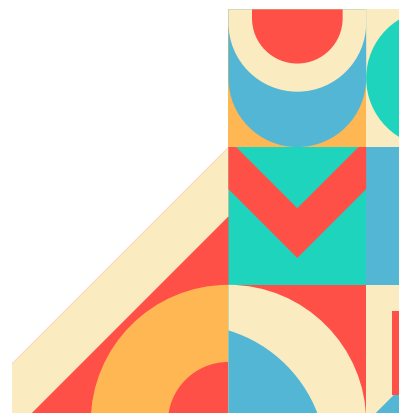
Svi naši Toranjci

pomogli su stradalima u katastrofalnoj poplavi u Obrenovcu, a migrantima u Prihvatnom centru su za praznike Ramazana podelili više od 7500 obroka. Učenike pomažu kupovinom školskog pribora. Za vreme pandemije korone poklonili su i deset hiljada maski subotičkoj bolnici.

Unutar džamije postoji i biblioteka „Ikre” sa više hiljada naslova. Ona je otvorena za sve zainteresovane sugrađane. Islamska zajednica planira i izdavanje časopisa „Upoznaj islam” kako bi svoju zajednicu i islamsko učenje približila sugrađanima.

Islamska zajednica u Subotici aktivno učestvuje na tribinama „Avramova deca” zajedno sa pravoslavnom i katoličkom crkvom kao i sa Jevrejskom opštinom u Subotici.

U subotičkim školama postoji islamska

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

veronauka, a i unutar džamije se nalazi učionica gde se takođe održavaju časovi proučavanja Kurana i islamskog učenja, kako za decu, tako i za odrasle. Zahvaljujući donaciji Islamska zajednica u Subotici je dobila kombi za prevoz dece na časove proučavanja Kurana u džamiji.

Po rečima našeg domaćina, džamija ne pripada samo muslimanima već svim Subotičanima. Subotica je prihvatila Islamsku zajednicu i muslimani u Subotici se trude da se potpuno integrišu u ovu zajednicu i da, ukoliko i nastanu neki problemi, te probleme rešavaju svi zajedno koji u ovom gradu žive bez obzira na veru i nacionalnost.

Džamija svojim izuzetnim građevinskim stilom i enterijerom danas upotpunjuje sliku bogatog arhitektonskog i religijskog nasleđa Subotice.

Svi naši tornjerci

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

Svi naši tornjevi

**Utisci mladih
učesnika**

VODIČ KROZ RELIGIJSKE ZNAMENITOSTI SUBOTICE

“Prilikom obilaska verskih institucija u Subotici naučila sam mnogo toga o drugima, ali i o sebi. Zatekla sam se više puta u situaciji da su me turisti pitali da im ispričam nešto o Sinagogi, Pravoslavnoj crkvi, Džamiji i drugim verskim objektima, o čijoj istoriji nažalost nisam mogla mnogo da kažem. Ovaj projekat mi je pomogao da se bolje upoznam sa svojim gradom i samim tim se osećam još ponosnije na Suboticu i njenu kulturu.

Osećaj bliskosti sa drugim religijama i kulturama, ljubavi i poštovanja prema drugima i želja da se međusobno upoznamo, ponos koji osećamo jedni zbog drugih je nešto što karakteriše naš grad. Imala sam divno iskustvo. Iako smo mala grupa, u svim verskim objektima su nas sačekali sa velikodušnošću i velikim poštovanjem”.

Nada Kovač,
studentkinja

“Sveukupan doživljaj obilaska religijskih objekata je premašio moja očekivanja. Pre svega grupa koji smo učestvovali u obilazku je bila odličan sastav i čini me se da smo odisali isključivo pozitivnom energijom. Objekte koje smo obilazili su sami po sebi dovoljno fascinantni a ono što je ispunilo doživljaj jesu ljudi koji su nas upoznawali sa istim i pričali o istoriji objekata i njihove religije, principima i zalaganjima istih.

Što nas dovodi do toga da je Subotica unikatan grad tolerancije i mesto gde su različitosti prihvaćene na zavidnom nivou. Poseban utisak su ostavili predstavnici džamije i pravoslavne crkve, ljudi su ti koji čine i predstavljaju jednu religiju i koji joj daju na kvalitetu u većinskoj meri, dok su objekti ti koju su tu radi učvršćivanja međuljudskih odnosa i pružanja osećaja pripadnosti, religijski objekat bez kompetentnih ljudi je ipak samo objekat. Posebno hvala organizaciji koja je ovo organizovala na pozivu, definitivno iskustvo koje bih rado ponovio.”

Petar Jovanović,
pedagoški asistent

*Svi naši
tornjevi*

